

Tailleferre, Germaine (1892-1983)

Fransk tonsättare

Trots att fadern liknade pianostudier vid prostitution lyckade den unga Germaine Tailleferre med moderns hjälp få studera vid konservatoriet i Paris. Hennes musikaliska begåvning upptäcktes mycket tidigt och modern som var amatörpianist gav henne de första lektionerna. Hon föddes som Marcelle Germaine Taillefesse men ändrade som ung kvinna sitt namn till Tailleferre för att trotsa sin far, som hade vägrat stödja hennes musikstudier. På konservatoriet blev hon en lysande stjärna med flera första pris i bl.a. harmoni och kontrapunkt. Under konservatorietiden ingick hon i den grupp av unga tonsättare som Satie 1917 samlade kring sig under namnet *Les nouveaux jeunes*. Ur denna samling plockade kritikern Henri Collet – enligt en av medlemmarna, Darius Milhaud – mer eller mindre slumpartat ut sex unga tonsättare, som han kallade *Les Six*. Namnet var inspirerat av gruppen *De fem* i Ryssland.¹ Året var 1920 och Germaine Tailleferre var en av de utvalda. En annan betydelsefull person bakom gruppen var mångsysslaren Jean Cocteau.² Gruppen, som ur estetisk synpunkt knappast utgjorde en homogen grupp, blev ganska kortlivad. Det som förenade dem ”var deras intresse för en ny realism, för parodi, förenkling och ironisk pastisch, för den nya (och gamla) populärmusiken och tidens litterära och konstnärliga idéer” för att citera Karl Aage Rasmussen.³

I Sohlmans musiklexikon från 1979 får Tailleferre 2 % av det sammanlagda utrymmet som ägnas medlemmarna i *Les Six*.

Tailleferres verkförteckning innehåller nästan 200 kompositioner. Det kunde ha blivit fler men två olyckliga äktenskap 1926-29 och 1931-55 försvårade antagligen kompositionsarbetet. De äkta männen anses – liksom tidigare fadern – ha gjort sitt bästa för att hindra henne från att ägna sig åt och skapa musik. Bland verken kan nämnas 4 operor, 3 baletter, bl.a. för Svenska baletten i Paris, scenmusik, filmmusik, Pianokonsert, Concerto Grosso för två pianon, kör och orkester, Concertino för harpa och orkester, Stråkkvartett, Pianotrio samt 2 violinsonater.

---

¹ *Les Six* bestod av Georges Auric (1899–1983), Louis Durey (1888–1979), Arthur Honegger (1892–1955), Darius Milhaud (1892–1974), Francis Poulenc (1899–1963), and Germaine Tailleferre (1892–1983).

De fem eller *Nyryska skolan* eller *Den mäktiga lilla gruppen* bestod av César Cui, Aleksandr Borodin, Modest Musorgskij och Nikolaj Rimskij-Korsakov och var verksam från 1860-talet.

² Jean Cocteau (1889-1963), författare, bildkonstnär, filmregissör m.m. skrev bl.a. librettot till baletten *Les Mariés de la tour Eiffel*. Den var ett samarbetsprojekt med *Les Six* – som skrev musiken – och Svenska baletten i Paris.

³ *Natur och Kulturs Musikhistoria* Red. Erik Kjellberg, Stockholm 1999.

Sonat för piano och violin nr 1

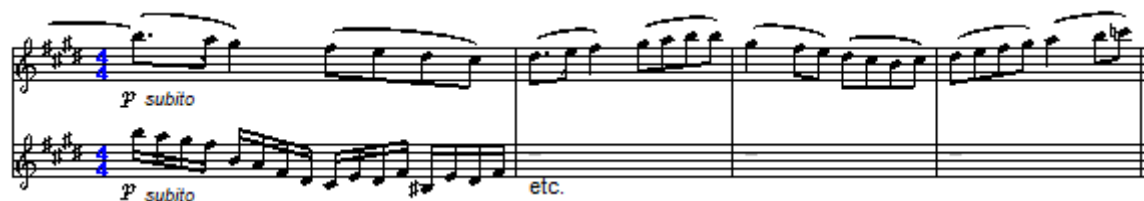
1 *Modéré sans lenteur* 2 *Scherzo. Pas très vite et sans rigueur* 3 *Assez lent*
4 *Finale. Très vite*
1921

Den första violinsonaten är ett friskt och tilltalande stycke. Det tillkom under tonsättarens Les Six-period och tillägnades en av tidens stora musikpersonligheter, violinisten Jacques Thibaud.

Första satsens form kan i stort betecknas A-A-C-A_x. Varje A består i sin tur av fyra avsnitt i mönstret a-b-a_y-b_y: Avsnitt a börjar direkt med temat i violinen:

Även i avsnitt b är det violinen som spelar temat, men detta kan lätt dränkas i enpianos rörliga ackompanjemang:

När a återkommer i form av a_y har temat en helt ny harmonisk dräkt.

I avsnitt b_y klingar temat en ters lägre och med nya harmonier. Temat är nu lättare att uppfatta mot en mer dämpad pianostämman..

Denna första A-del upprepas sedan i identisk form. Av någon anledning använder tonsättaren alltså inte repristecken utan upprepar stycket ytterligare en gång. Kanske är det ett sätt att hindra interpretörer att avstå från repristagning.

A skulle alltså kunna vara en exposition i en sats med sonatform. Men mellandelen C har inte genomföringskaraktär. I stället presenteras ett helt nytt och pregnant tema:

Temat hörs ytterligare 4 gånger innan det övergår i ett mystiskt avsnitt, i början dominerat av fallande tondrillar i violinen till en ostinat pianofras av rörliga och tjockt stämförda toner. Det hela skapar en märklig effekt. Avsnittet tonar så småningom bort både i avtagande tonstyrka och i tempo.

I sista A, i formmönstret ovan betecknat A_x, är b överraskande utbytt mot ett nytt avsnitt d:

Övriga avsnitt är också något förändrade i melodi, stämföring och harmonik. Slutackorden i Ciss-dur ändras alldeles i slutet till ciss-mollackord.

Den andra satsen, *Scherzo. Pas très vite et sans rigueur*, har 3-delad ABA-form där de rörliga och rytmiskt komplicerade A-delarna inramar en B-del med mer lyrisk ”Trio”-karaktär. A-delens taktart växlar mellan tretakt och tvåtakt, vilket i början sker regelbundet och skapar en femtakt.⁴ Temat får sägas ligga i violinen.

Detta tema fortsätter i ett kort avsnitt med punkteringar som skapar en två-takt i den i övrigt rådande femtakten. Denna punkterade fras är svår att uppfatta p.g.a. pianots ackordinsatser i den knixiga femtakten. Huvudtemat återkommer sedan i pianot. När det punkterade fortsättningstemat hörs på nytt får det större utrymme och blir lättare att uppfatta. Taktarten är nu 3/8 och pianostämman består av jämna 16-delar:

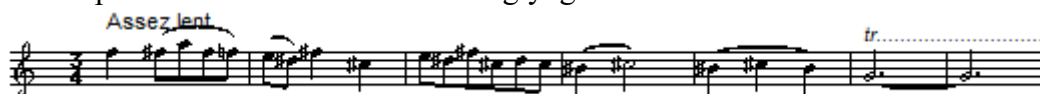
B-delen går helt i tretakt och presenterar en mjukare melodi, som i huvudsak är förlagd till violinen:

Harmoniken är raffinerad. I de fem första takterna spelas ett ackord sammansatt av ett B-dur ackord och ett E-septimackord.

A-delen med sina två meloditankar återkommer och avslutar satsen.

I flersatsiga stycken förväntas ofta den långsamma satsen bjuda på ”vacker” musik.⁵ Hur tar man sig an en sådan mer än hundraårig tradition, om man tillhör en grupp som bildats i protest mot både romantik och impressionism? Vackert är ett relativt begrepp och många lyssnare kommer – trots den dissonanta framtoningen – att uppleva en närmast magisk stämning i den långsamt framskridande satsen. Det är pianot som introducerar den sorgtyngda melodi som dominerar hela satsen:

Även här känns formen som tredelad, med en mittdel av genomföringskaraktär. Efter en succesiv crescendostegring kulminerar den i ett mäktigt fortissimo för att under rallentando och diminuendo avslutas i en violinkadens. Denna leder till en återtagning av första delen. Efter temat påbörjas en utveckling mot en ny klimax där pianot har huvudrollen mot violinens drillar. Även denna gång är det dock violinen som får sista ordet i en solokadens. Den leder direkt till finalen.

⁴ I partituret skrivs taktarten 3/8 2/8

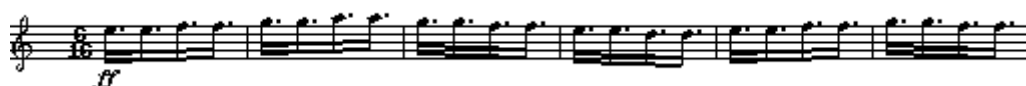
⁵ Antagligen är det mycket vanligt att det är den s.k. långsamma satsen som först infångar lyssnaren när denne bjuds på s.k. klassicistisk eller romantisk konstmusik. Ibland förblir den verkets krona under lyssnarens hela liv, ibland blir den inkörsporten till uppskattning av även de andra satserna. Ibland vill man aldrig höra den – hur vacker den än är – uttryckt ur sitt sammanhang.

I Finalen, *Très vite*, är takten 6/16, men tempot är sådant att hela takten blir takt-enhet, 108 per minut, enligt partitur. Det är ett mycket högt tempo. 100 per minut är nog ett maximalt tempo och ändå i högsta grad *Très vite*.

Kanske kan man säga att det är två teman med olika rytmisk underdelning, 3 och 2, som kämpar om herraväldet. De presenteras i expositionen:

och

I genomföringen kombineras de två rytmiska mönstren:

Genomföringen leder så småningom till en klimax i fortet fortissimo. Denna tonar efter hand ut i en ensam violin som spelar tema 2.

Ett kort, långsamt avsnitt, *Très lent*, överraskar. Det inleds med en C-dur-treklång:

Detta avsnitt övergår i återtagningen.

Vilket tema avgick med den slutliga segern? Antagligen nr 1, eftersom nr 2 nästan helt lyser med sin frånvaro i återtagningen. En coda i 3/8 takt sätter punkt. Den slutar på tonen d liggande över ett ackord bestående av tonerna g, d, a och e, d.v.s. violinsträngarnas stämning.